

Zeitschrift: Die Berner Woche
Band: 34 (1944)
Heft: 47

Artikel: Landläufig Fähler im Bärndütsch
Autor: Strützi, Hermann
DOI: <https://doi.org/10.5169/seals-649036>

Nutzungsbedingungen

Die ETH-Bibliothek ist die Anbieterin der digitalisierten Zeitschriften auf E-Periodica. Sie besitzt keine Urheberrechte an den Zeitschriften und ist nicht verantwortlich für deren Inhalte. Die Rechte liegen in der Regel bei den Herausgebern beziehungsweise den externen Rechteinhabern. Das Veröffentlichen von Bildern in Print- und Online-Publikationen sowie auf Social Media-Kanälen oder Webseiten ist nur mit vorheriger Genehmigung der Rechteinhaber erlaubt. [Mehr erfahren](#)

Conditions d'utilisation

L'ETH Library est le fournisseur des revues numérisées. Elle ne détient aucun droit d'auteur sur les revues et n'est pas responsable de leur contenu. En règle générale, les droits sont détenus par les éditeurs ou les détenteurs de droits externes. La reproduction d'images dans des publications imprimées ou en ligne ainsi que sur des canaux de médias sociaux ou des sites web n'est autorisée qu'avec l'accord préalable des détenteurs des droits. [En savoir plus](#)

Terms of use

The ETH Library is the provider of the digitised journals. It does not own any copyrights to the journals and is not responsible for their content. The rights usually lie with the publishers or the external rights holders. Publishing images in print and online publications, as well as on social media channels or websites, is only permitted with the prior consent of the rights holders. [Find out more](#)

Download PDF: 19.07.2025

ETH-Bibliothek Zürich, E-Periodica, <https://www.e-periodica.ch>

Landlönig Fähler im Bärndütsch

No lieber sieg i: stadtlöuffig Fähler. Ds Bärndütsch wird drum am meischte vom Pappyr us verdorbe, u das gits i grössere Häufte i der Stadt. Aber mit der vile Bildig wird si das mit der Zyt usäbne; me mueß nume lose, wie gebildet üsi Pureubeue uf de landwirtschaftliche Schule lehre bärndütsch rede.

Mir wei grad vo Afang a zuegäh, daß Schriftdütsch u guets Bärndütsch läng Stüek wyt nid sicher usgmarchet sy. Das chunnt derwo här, daß mer ohni etlehnti Wort nid wyt chäme. „Mundart“ — so het me mi bschuelet, syg sälber nid Mundart. Nichtig, mir säge ja Mu, nid Mund. Höchschtes no „Mündsch“ (wo derfür synerzjt im Rydh usse het „Maulchen“ gheisse). Aber es geit nit guet, ohni daß mir o öppen einisch „Mundart“ säge, we me üsi Landsprach vo der Schriftsprach wott underscheide. U so hei mer gwüß uf bärndütsch sogar das Wort Heimat nötig. We scho der Heimatshug o ds Bärndütsch möcht vor em Schriftdütsche hälfe bewahre — dessitwäge ischt das Wort „Heimatshug“ sälber glich nid Mundart. U so isch es no mit mängen. Es git o i der Sprach Importwar, wo me halt brucht. Nähmet „Wirtschaft“: das ischt uf schwyzerdütsch es Wirtshus, aber uf schriftdütsch isch es no mängerattig anders, wo mir halt o bruche: Landwirtschaft, Staatswirtschaftskommission, Volkswirtschaftsdepartement, Chriegswirtschaftsamt, Wirtschaftsartikel — lütter Wirtschafte ohne e Taffäre vor em Hus. Settegi Wörter lige z'tromfig uber der March, u mir chöme nid druber ewägg, mir müesse se usha u bruuche, o we mer is hei feschit vorgnoh, nume chächs u währschafte Bärndütsch z'rede. U wenn eine de no im Grobe Rat ischt, de isch er sowiso uf „haub u haub“ hgschuelet.

Aber es git mängs Papyrgs, wo gwüß nid nötig wäri. Füra isch es eso, daß d'Mundart allergattig Uunderschiede macht u für jedes äytra Tönli oder Schätteli o-n-es äytra Wort

parat het. Das ischt de i der Schriftsprach mängisch vil simpler; grob u gradane bruucht sie en einzige Tärme für alls Mögliche. U de sy mer z'fuul, für der eigele Spur nahzgah, u mer ygge die vil eifacheri Mußig vom Schriftdütsch nache. So versimpelt d'Mundart, wird eifacher u graduse: eifältiger.

Mir sy hic z'Bärn, gället. Aber passet uf, wie mänge u wie mänge scho seit: „i u Bärn“. Mir reise u f Züri... aber nimme lang: meishtes geits jetz „nach“ Züri, eso steits ja truckt uf em Bilet, also! U das „nach“ frißt bi längem alls andere-n-uf: ga Thun use, uf Basel abe, uf Bälz übere, ga Luzärn hne, i Zura hindere, ga Straßburg use, hurti uf Fryberg däre. Das het alls e Sinn, me glesht der Wäg, me seit, obs obfi göng oder nidfi, ob wyt oder nid, ob i ds offene Land oder i ds Gägeit, u me seit o grad, was vorse u was hindesfür ischt. Aber am Schalter bruucht me das alls nid, u will o ds Papyrdütsch vo üs nid wott ha, daß mer is ds Land eso bildhaftig vorstelle, so fahre mer mit all dene syne Nuancen ab u fahre nume no „nach“. Das isch gäbig, u das isch billig; es git da gar e fener geistig Chöschte meh. Derfür sahts de bi längem a i üsem Sprachpsycher armüetele — dänket nume a die vile Sorte „bequem“, wo mir i der Mundart hätte, vom gäbig bis zum chummilig, u wo mir süerli verliere, will mer z'„bequem“ sy, der Uunderschied. z'mache. Albe hätt me gseit: z'ful.

Aber es git o grad ds Widerspiel. Wie i der ganze Grammatik, so ischt d'Schriftsprach mit Hülfsörter vil besser usgstaffiert weder üsi Mundarte. Für die vile Fürwörter welcher, welcher, welches; der, das, kennt ds Schwyzerdütsch nume „wo“, u das müesse mer de o no bruuche für Ort u Zyt aggäh. E chly viel für eso nes bringes Wörtli. Da mueß me si de nid verwundere, wes isch Mode worde, i der Schriftsprach Stoff z'etlehne für d'Mundart z'bläke. Aber läß isch es halt glich. Me seit „Der Wintermantel“,

wo me mueß fürenäh, nid „da“ me mueß fürenäh, u d'Schabe (nid Motte) wo (nid: die) drinn sy. So isch es mit mängen läge Fall u mänger frömdie Form, wo (nid: die) o wi Lüs im Pelz vo üser Mundart (nid: üserer Mundart) hoche. Die uszechloffe isch rächt e gnetegi Sach. Lieber Arbs us ere Hägle pidle! Wie mänge Redner het vo der Tapferkeit d'er Altvordere praschet, ohni en Ahnig, wie nötig uf üsem Sprachbode e neue Schwabedrieg wäri, u zwar e Chrieg gäge Schwyzers Feschredner, wo gäng no müesse schwöbele.

Oder loset, wie der Sachbou bi vilne Bärner ascht schriftdütschele: „Mer wei das sy lah“ (sein lassen). Bärndütsch ischt üser Räddig: mer wei das lah sy. Albe het me no derwyl gha, z'säge: „mer wei das underwäge lah.“ Aber das isch vilne Bärner z'gmüetlech worde. U doch wärs eso schöns klassisches Mittelhochdütsch. Aber dertbüre schwygt me ringer. Zyt git ja es anders Tampo der Taht u der Tanz a. U wenn eine i Gufel chunnt, so seit men ihm ehnder „beruehige Se sed“, weder wie albe: „häbit nid Chummer.“

Der Sport het o müesse hälfe, üsi Landsprach usz'züchte. Nesi Buebe hei agfange „renne“ anstatt springe, u „springe“ für gumpen, u natürl starte u spurte u was weiß i. Henu, jedi Zyt wird u mueß ja Alts abstoße u Neus afeke a der Sprach, u ds Bärndütsch mueß da mitgah, we's wott am Räbe blybe. Es chunnt nume gäng druf a, ob me dermit meh gwinnt oder meh verliert. Einschtwyle ischt d'Bilanz ehnder die vo-me-ne Usverschouf. Nid amel Hamme wird i dise böse Zyte meh gschekt; üser Stadtdame wüschse „Schinke“. U de die Heißchössi-meußi-Sprach hinderem Ladetisch füre, merci! Das müesse mir Bärner üs z'Bärn lah säge, will es bi üs a d'er Schwyz git, wo nid wei g'ehet, aber derfür ghyet wärde, u die hei pärle z'Bärn z'befähle, was erloubts u was verbottes Bärndütsch syg...

Es isch doch eigetlig e stolzi Sach mit däm edle Schwyzersfärn, gället? Hermann Strüßi.

Bim Chlapperlänbli nmenand

Wie abgmacht, sy mer am Samstag z'Albe bim Wiggu daheim zämecho.

„Bringsch de dñni o mit“, het er gseit. „Mir wei e Familienabe zäme ha.“

Nid daß d'Mannen öppe nit würdi rede, we sie binenang hoche. Weder we d'Froue derby sy, geit's gäng e chly luter zue. Hungerbar we men über öppis redt, wo sie ageit.

Wo was brichte d'Lüt füra mitenang. Vom Wätter. U gägewärtig isch d'Heizig atut u d'Vhällerig. We me chly agwarmer isch, chöme der Hung u d'Chag u d'Ching a d'Neie. U z'letst wärde d'Manne verhächlet. De wird's uf Froueschte hitig.

Derfch da me nid gnuue rüehme, was ds Mandli für ne Gueten u Brave syg. Chunnt's nid öppe vor, daß men öppis het welle bewyse u zletstamand vom Gägeitil überzügt isch ghy — vom Gägeitil vo däm, wo me zerscht het bhauptet gha! Froue steden enand a. U we ds Grüehm es Zytli duuret het, schlah't's füra über u de isch ungereinig a de Mannen aber o gar ke guete Fade meh.

Wo die Froue gäng nid fertig worde sy mit Italiere, ha-n-i wunder gmeint, wie gschyt i syg, wo-n-i das Boubberchli in es neutrals Fahrwasser abglänt ha. I hätt ringer gschwige. Ds Bechli isch e Strom worde u hätt bimene Paar alles überfchwemmt.

„Was meinisch“, säge-n-i zum Wiggu. Wie chunnt's ächt ule mit der Stimmrächtpetition vo üsne Bärnerfroue?“

Das het hgschlage wie ne Bliß i de Hunds-tage. Gh, wie het d'Frou vom Wiggu der Chifu gstellt.

„Ja, ja; jyt heit der de usgwirtschaftet. Zyt isch de Schluß mit der Männerdiktatur. Zyt säge mir de o öppis zu der Politik. Zyt gäh mir de o ga stimme. D'Frou steht jyt de ghy nümme näbenusse u mueß sedh alls la gfallie wie ne rächtlose Ischumpu! Es isch afe höchschit Zyt, daß i der Sach öppis geiht.“

My Frou isch da nid prezis der ghyche Meinung ghy. „Wt het üs emel scho syt vilne Jahre i mängs la ynerede! Im Arneiwäse, i den Erziehigsfrage, i der Vormundschaft u i der Chilche hei mer emel — we mer is derfür hei — es Rächt, öppis z'säge. Das isch das, was üs Frouen interassiert. Das lyht üser Art. Das isch üsi Bestimmung, üsi natürlch Bestimmung. U schaffe nie mer i männliche Brüef o, we's drufa chunnt u we's nötig isch. Weder das paßt nid e so ganz für üs.“

„Abe, we's nötig isch“, chiflet d'Frou vom Wiggu. „We sie n'is chöi bruuche. We nid gnuue Mannen enen sy! De sy mer guet gnuue. Weder daß me üs Froue o die politisch Rächt

u Pflichte git, das geiht dene Herre der Schöpfung z'wyt.“

Der Wiggu isch nid eine vo dene ghy, wo syr Frou Unrächt ta het. „Gsch du nid es paar Bueben u Weitschi zu rächte Mönshen erzoge. Gsch nid zur Hushaltig ghuert. Sy mer nid sälbender zu öppis cho. Ghört die ganzi Ruschtig, wo mer da binang hei u ds Erarbestli nid o dir! Isch de das nit? U hättisch du das chöme zwägbringe, we du nid wärsch e Frou ghy u e Muetter! Nume Frou nume Muetter! Eini vo dene vilne, wo weiß u gschpürt, daß es i der Familie äbe uf sein achunnt! Oder meinisch, mir syge nid wie froh, daß es äbe no settigt Froue git, wo nid i de Versammlunge dasume hoche — wo daheim zur Sach luege! D'Zyte hei g'änderet. Weder meinisch es wurd besser, we me d'Frou no meh vo der Familie u d'Muetter no meh vo d'Ching wurd ewäg rhye! Emel i gloube das nid.“

Der Herrgott u d'Natur hei der Frou ihri bhunderi Art gäh. D'Frou isch mit däm Gmüet u däm Verstand usgstaffiert worde, wo sie bruucht für ihri Afgab z'erfülle. Grad e so irie d'Frou isch, syner im Gfuehl, weicher im Gmüet — als guten u liebe Hunsgeischt — so hei mer se gäru u so wei mer se üs u üsne Chinder erhalte.

U mir wei doch zuegä: i mänger Familie het d'Frou z'mündschit so viel z'säge wie der Ma. We nid no meh. U das soll so sy, we's nötig isch. Ghäderi.